

Spraak- en taalhandicaps bij het leren

1 juni 1991

Auteur: Luc Wyns

Volume: 20

Nummer: 5

Pagina's: 3-14

Documenten

- [vonk_jrg20_088.pdf](#)

spraak en taalhandicaps bij het leren luc wijns op 14 november 1990 organiseerde het centrum voor andragogiek van ufsia in samenwerking met de von een bijscholing over spraak en taalhandicaps b4 het leren twee sessi es werden ve rzorgd door rene stes logopedist en stotterthera peut 1 dit artikel biedt een verslag van deze bijscholing en is grotendeels geba seerd op de syllabus van rene stes uiteraard is het niet de bedoeling van dit arti kel om al de taal en spraakafwijkingen uitvoerig te behandelen daarvoor veewijzen we naar de vakliteratuur het gaat veeleer om een kennismaking met de verschijn selen en de meest specifieke problemen van de logopedische stoornissen waar aan een aantal didactische wenken verbonden worden prank en taalhandicaps worden taalafwijkingen bij kinderen nog steeds onvol doende herkend en evenmin wordt de draagwijdte van de de studie van taalafwijkingen ontstond aan moeilijkheden voldoende beseft vankelijkvanuit de belangstelling voor afwij de gevolgen blijven meestal niet kingen bij doven en volwassenen vooral uit leerkrachten voelen zich hulpeloos het verschijnsel afasie werd na de twee ouders worden ongerust of reageren wereldoorlogen bestudeerd stilaan groeide gedesinteresseerd en het kind zelf wordt ook de belangstelling voor taalstoornissen schoolmoe agressief futloos onwillig bij kinderen het onderzoek is echter nog in niet zelden wordt het kind naar het ver volle ontwikkeling zo ontdekte men bij keerde schooltype gestuurd of ontstaan er voorbeeld vrij recent dat de behandeling ernstige emotionele en sociale frustraties van taalstoornissen op jonge leeftijd de het hoeft helemaal niet zo ver te komen beste manier is om leerstoornissen te voor komen er moet een onderscheid worden gemaakt tussen taal en spraakafwijkingen de alle leraars worden vroeg of laat geconfron essentie van taalafwijkingen is gelegen in teerd met leerlingen met taalafwijkingen de problemen rond de verbale symbolische frequentie van voorkomen is nog niet echt communicatie de spraak en taalontwikke bekend maar prof a ruijssenaars ortho ling kan vertraagd of gestoord zijn er kun pedagogie raamt het aantal normaal nen lees en schrijfstoornissen optreden of begaafde kinderen met taalafwijkingen op er kan sprake zijn van taalverlies taaldeteri 10 a 25 oratie en taalconfusie

spraakafwijkingen hebben veeleer te maken met het taalgebruik de term taalafwijking verwijst zowel naar spraakgebruik en men kan ze naargelang de proces een vertraging als naar een stoornis ze kan men indelen in articulatiestoornissen stem zich voordoen in de actieve taal d i het spreken en onvloeiend spreken gebruik van de taal of in de passieve taal juni 1991 nummer 5 20e jaargang v141 d i het begrijpen van taaluitingen staanbare woordjes meestal bepaalde let verder zijn er primaire taalafwijkingen die op tergrepen het kind behelpt zich heel dik zichzelf voorkomen en secundaire taalafwijkingen met gebaren vaak gaat dit versd tip wijkingen a e het gevolg zijn van iets sel gepaard met een opmerkelijk gedrag anders b v doofheid ofwel hyperactief ofwel teruggetrokken en tenslotte is er ook het onderscheid tussen timide het taalbegrip is bij deze kinderen taalafwijkingen bij kinderen en bij volwasse meestal wel goed ontwikkeld deze stoornissen bij kinderen komen vooral vijf types nis is dikwijls een eerste indicatie van meer voor op basis van de verschijningsvormen ernstige afwijkingen starkweather 1983 1 geen taalontwikkeling 2 gestoorde taalontwikkeling 3 ver 2 het taalgebruik en of gestoorde taalontwikkeling 4 lees en schrijf tot deze groep blijkt 6 2 van de school stoornissen 5 verworven taalstoornissen gaande jongeren te behoren ze worden bij volwassenen treden vooral de volgende vooral gekenmerkt door vertragingen en of drie afwijkingen op 1 afasie verworven afwijkingen die optreden in de linguïstische dyslexie 2 taaldeterioratie en confusie 3 ontwikkeling b v een beperkte of afwijken broddelen de stoornissen die bij volwasse de fonologische ontwikkeling d i de assosiaties optreden worden meestal veroorzaakt relatie tussen spraakvormen en betekenis door traumata infecties intoxicaties en een beperkte of afwijkende semantiek neuro psychiatrische aandoeningen enz d i de associaties tussen woorden en referentie het gaat om afasie of taalverlies ten gevolge van een beperkte of afwijkende syntactisch ge van hersenletsels en taaldeterioratie en grammaticale gedragingen d z vormen taalconfusie zonder of met afwijkende principes en een beperkt of afwijkend pragmatisch gedrag d i de relatie tussen de vormen en de verbaalde en of gestoorde sociale en omgevingscontext meestal zijn spraak en taalontwikkeling 2 er ook facultatieve kenmerken zoals hyper kinetisch impulsief gedrag geringe aan een verbaalde en of gestoorde spraak en dacht allerlei gedragsproblemen en motorische taalontwikkeling kan zeer veel oorzaken sche achterstand hebben maar meestal zijn die van psycho pedagogische aard het is mogelijk dat het kind onvoldoende leert bij gebrek aan stil lees en schrijfstoornissen mutatie maar er kunnen ook aanwijsbare onderliggende oorzaken zijn hierbij denken over de oorzaken van deze lees en schrijf we dan aan kinderen die minder goed stoornissen zijn de wetenschappers het horen minderbegaafde kinderen mbd kin nog lang niet eens sommigen beweren dat deren d i minhal brain dysfunction en ze het gevolg zijn van een lichte hersenbe psychiatrische kinderen schadiging b v mbd een tweede theorie stelt dat ze veroorzaakt worden door ont in de klassituatie kunnen we te maken heb wikkingsvertragingen met name op het ben met twee groepen het non verbale gebied van de taalontwikkeling b v de kind en het taalvertraagde en of gestoorde hemisfeertheorie verder 4n er ook weten kind 3 schappers die beweren dat drierde van de gevallen te maken heeft met erfelijkheid 1 het non verbale kind tenslotte zijn er die de stoornissen vooral het kind praat niet al kan men dat vol-

gens wijten aan milieu omstandigheden zijn leeftijd wel verwachten of het praat lees en schrijfmoeilijkheden zijn een veel heel beperkt met slechts enkele onver voorkomend probleem waarmee 10 van 20e jaargang nummer 5 juni 1991 onze schoolgaande jongeren geconfronteerd worden en vertoont het kind stoornissen teerd wordt vroeger hanteerde men de in de sensorische motoriek b v handvoorketx en term woordblindheid waardoor vooral een lateraliteit het waarnemen van temporele visuele stoornis gesuggereerd werd tegen orde tenslotte zijn er dikwijls ook nog woordig gaat men er vanuit dat lees en auditieve problemen b v discriminatie schrijfsstoornissen praktisch altijd te maken auditieve aandacht hebben met slechte verklanking van wat men ziet zo onderscheidt men dyslexie slecht lezen en dysorthografie slecht juist spraakafwijkingen schrijven 1 dyslexie spraakafwijkingen kunnen worden inge het kind leest iets anders dan wat er staat deelt in articulatiestoornissen stemstoort de fouten kunnen zich op verschillende nissen en vloeiendheidsstoornissen niveaus voordoen fonologisch klinkers of medeklinkers worden weggelaten toegevoegd of verarticulatiestoornissen 4 vangen b v haast haas vaas vaals morfologisch voor of achtervoegsels articulatiegedrag heeft te maken met de worden weggelaten of toegevoegd b v produktie van spraakklanken articulate aanbellen albet en nan9 durf9 an9erdurig stoornissen komen in de logopedische syntactisch de zin wordt al of niet intact praktijk het meest voor maar er zijn veel gehouden b v de zon scheen met volle variaties in ernst in de klaspraktijk kunnen pacht op het zacht kabbelende water de we te maken krijgen met twee soorten 5 zon eerscheen prachtig te ik verwacht kwakkelde 1 fonologische achterstand semantisch men leest niet wat er staat deze stoornissen hebben te maken met maar wat er zou kunnen staan b v de het fonologische systeem van de taal de kabouter liep naar de boom de kabouter oorzaken ervan zijn sterk verbonden met de iep naar de dikke eilc taalontwikkeling 2 dysorthografie 2 fonetische stoornissen het kind schrijft iets anders dan wat er hier gaat het vooral om verstoringen in de moet staan ook hier zijn er een aantal typi planning en of uitvoering van de articulatie sche fouten bewegingen de oorzaak hiervan ligt ofwel klinkers en medeklinkers worden ten on in het slecht of foutief aanleren ofwel in rechte enkel of dubbel gespeld b v bak aanwijsbare organische defecten ker baker gegaan gegan de slot n wordt weggelaten of toegevoegd b v houten houten goede goe stemstoornissen 6 den bastaardwoorden waden fonetisch ge afwijkend stemgedrag komt frequent voor speld b v horloge rfoosje zowel bij kinderen als bij volwassenen de maatschappij is wel verdraagzamer tegen naast slecht lezen of schrijven kan het kind over een stemstoornis dan tegenover arti ook andere leerstoornissen vertonen b v culatie of vloeiendheidsstoornissen ze bij rekenen aardrijkskunde vreemde talen worden opgedeeld in ook zijn er vertragingen merkbaar in de ontwikkeling van de grote en de kleine 1 stembandstoornissen juni 1991 nummer 5 20e jaargang n t deze stoornissen hebben te maken met bij jongeren kan spreekvrees biden tot het afwijkingen in toonhoogte luidheid en of stoppen van alle spraak en taalontwikkeling stemkwaliteit ling uit wees de oorzaken voor die wees zijn ofwel van psychische aard b v emo 2 oesophagusspraak of alaryngale ties ofwel van traumatische interactie aard spraak b v lange verwijdering van de ouders deze afwijking komt voor bij mensen van wie de larynx chirurgisch verwijderd werd bestraffing frustratie

angst 3 resonantiesioomissen de oorzaken van deze stoornissen zijn voornamelijk organisch b v een gehemel normaal spreken en taalgebruik vormen te spleet wat het meest voorkomt is het een zeer belangrijke toegangskaart tot de neuzig spreken maatschappij b v om toegang te krijgen tot studeren tot sociale interactie tot het beroepsleven abnormaal spreken botst op vloeiendheidsstoornissen een voortdurende bestraffing en verwerping de onmogelijkheid om te communiceren vloeiendheidsstoornissen komen relatief ren met alle mogelijkheden hiertoe lokt veel voor namelijk bij ongeveer 2 van de dikwijls frustraties uit angst schuld en vij bevolking vloeiend spreken ontwikkelt zich andigheid zijn de emotionele reacties op zoals andere vaardigheden en heeft vooral deze voortdurende bestraffing en frustratie te maken met continuïteit snelheid en en dan is er die eeuwige twijfel over zich inspanning bij het spreken drie soorten zelf zijn kunnen zijn beroepsmogelijkhe kunnen onderscheiden worden stotteren den zijn sociaal leven broddelen en spreekvrees bestraffing wordt in allerlei vormen gege 1 stotteren ven zoals imitatie abnormale nieuwsgie dit is een probleem dat vooral te maken heeft righeid spotnamen opmerkingen brutale met continuïteit in het spreken het uit zich insinuaties ongedurigheid verwerping en vooral door snee herhalingen van lettergrepen t tsluiting overbescherming misverstan en klanken het verlengen van idanken en den enz blokkeringen het gaat gepaard met een emo hoeveel iemand zich bestraft voelt is zeer tionele of oogritieve reactie een negatief wisselend en is vooral afhankelijk van crewel m b t het spreken b v ik kan het riet de mate en specificiteit van de spraak ik durf het niet een uitstel vecht en vwmij taalverschillen die hij vertoont b v de wij cangsreactie vier vormen 4n momenteel ze waarop hij stottert de ernst van het bekend namelijk ontwikkelingsstotteren stot tussentands spreken de mate waarin de te broddelen dwangneurotisch traumatisch neusvleugels bewegen bij het spreken bij stotteren en neurogeen stotteren iemand met een gespleten gehemelte de soort en de hoeveelheid leesmoelijkhe 2 broddelen den deze afwijking heeft te maken met de snel zijn attitude tegenover deze verschillen heid bij het spreken en wordt vooral geken de gevoeligheid de persoonlijkheid van merkt door snel en onvloeiend spreken diegene die straft vooral bij extraverte personen komt brod het al dan niet aanwezig zijn van andere delen voor compenserende kenmerken 3 spreekvrees frustratie is het gevoel dat iemand krijgt als 20e jaargang nummer 5 juni 1991 hij geblokkeerd raakt het riet kunnen verfantiliserende gedragingen ze zoeken naar wezenlijken van een behoefte de behoefte een periode in hun leven waar ze zich geen tot communicatie en social contact lokt zorgen hoefden te maken over het commu een blokkering uit die kan uitmonden in een nieren nog anderen hechten zich aan de alles vernietigende energie sterke figuren in de klas en daarbuiten en ook het uiten van emoties is als uitlaatklep zoeken bescherming er zijn er ook die pro zeer belangrijk wanneer we onze innerlijke beren om gewoon te stoppen met spreken gevoelens minder goed of niet kunnen met lezen met schrijven met leren met uiten dan zal de energie zich opstapelen communiceren weer anderen beginnen tot een grote druk en plots exploderen en radeloos te tateren en irriteren door een wellicht het meest frustrerende is de onmo genadeloze spreekvaod te ontwikkelen gelijkheid om zich uit te drukken we praten maar de angst komt terug ze kunnen er zo immers veel over

onzelf egocentrische moeilijk aan ontsnappen spraak is zeer belangrijk in de ontwikkeling van de persoonlijkheid en ook later spre angst ondermijnt en vernietigt het zelfvertrouwen. Het veel over onszelf om kenbaar te maken angst verhindert het aanpassingsvermogen dat alles goed is om te laten vermogen en dus het leren de verstaan dat we niet alleen staan dat we leraar logopedist heeft het moeilijk om dan erbij horen deze zelfexpressie kan wegval te helpen willen leraars deze kinderen iets len bij mensen met ernstige spraak of taal ieren dan moeten ze in eerste instantie in stoornissen staat zijn om een permissieve atmosfeer te een bijzonder ernstige frustratie wordt ten creeren waar spreken lezen en schrijven slotte uitgelokt door het verminderd sociaal niet bedreigend zijn verbale communicatie contact dat is niet verwonderlijk als men moet in eerste instantie vrij zijn van allerlei zich realiseert dat personen met spraak of bestraffing en frustratie communicatie taals-toornissen dikwijls geweerd worden moet prettig zijn in aanwezigheid van een van deelname aanvaardend en begrijpend leraar therapeut wordt het onspreekbare bespreekbaar frustraties en bestraffingen lokken angst dan pas kan het leren beginnen. Het lit de stotteraar het dyslectisch kind vreest aan bod te moeten komen bij het lezen in de klas en vreest bespot te worden. Didactische wenken den minder ernstige vamen van angst hebben veeleer betrekking op vrees en ongerustheid het is een eerder vage anticipatie leraars die geconfronteerd worden met patie van negatieve gevoelens vaak zijn leerlingen die lees en schrijfstoornissen deze angstgevoelens besmettelijk dikwijls hebben weten er vaak geen raad mee ten zien we dat ouders schuldgevoelens heb behoefte van die leraars heeft rene stec in ben of ongerust en angstig zijn over het tweede deel van de bijscholing een spreken van hun kind en dat het kind stil aantal didactische wenken geformuleerd aan deze gevoelens ook krijgt bij het lezen worden drie technieken angst vertoont zich op zeer verschillende gebruikt die simultaan voorkomen en die manieren vaak probeert men de angst tij ook elk een bepaald soort leesprobleem delijk te verminderen door te zoeken naar kunnen opleveren bij het spelend lezen compensaties sommigen vreten hun zenu wordt een woord verdeeld in klanken en wen en angst weg en krijgen er nog een lettergrepen waarbij er vooral aandacht is nieuw probleem bij namelijk de zorg over voor de klank tekenverbinding verder is er hun gewicht anderen regresseren naar in het kenmerkend lezen waarbij het voorna juni 1991 nummer 5 20e jaargang it meik gaat om de woord idarcverbulang henneman van berkel 1989 geven een tenslotte is er het anticiperend lezen waarbij eenvoudig observatieschema om lees en kinderen op basis van hun voorkennis gaan schrijfproblemen op te sporen als leer veronderstellen wat er nog moet volgen krachten kunnen daarvan gebruik maken de linkerkolom tja wordt aangekruist als bij het spellen krijgen we de onderverdeling het gedrag van de leerling sterk overeen in het aanvankelijk spellen waar vooral aan komt met het beschrevene de rechterko dacht besteed wordt aan de klank woord lom nee als er weinig overeenkomst is en koppeling en het gevorderd spelen waar de middelste kolom in geval van twijfel vooral de woordbeelden en de spellingre de onderdelen met een asterisk kunnen gels belangrijk zijn slechts ingevuld worden na een gesprek observatieschema lees en schrijfproblemen lezen technisch lezen ja nee opmerk laag leestempo bij hardop lezen laag leestempo bij stillezen wijst bij met de vinger beweegt de lippen tij-

dens het lezen leest zachtjes hoorbaar hapert veelvuldig maakt veel fouten leest met weinig intonatie heeft geen aandacht voor leestekens leest vragen en opdrachten weinig accuraat begrip ja nee opmerk antwoorden op vragen over een gelezen tekst zijn onvolledig begrijpt niet waarom een antwoord onjuist is herkent de grote lijn van een tekst niet beschijft na het lezen losse details kan informatie die niet expliciet vermeld is moeilijk uit een tekst afleiden kan makkelijker overweg met reproductievragen dan met denkvragen is tijdens het leren van studieteksten weinig actief d w z maakt geen aantekeningen geen schema stelt zichzelf geen vragen schat niet in wat er onthouden moet worden en wat niet nme 20e jaargang nummer 5 juni 1991 schrijven technische aspecten ja nee opmerk slecht leesbaar handschrift houdt de pen onhandig verkramp vast slechte schrijfhouding veel spelfouten noteert geen hoofdletters weirag interpunctie onverzorgde lay out inhoudelijke aspecten ja nee opmerk beantwoordt vragen in slecht lopende zinnen geeft geen verbanden tussen gegevens aan laat informatie weg zodat het geheel onbegrijpelijk wordt geeft gegevens ongeordend weer kan niet goed uit de voeten met een vrije schrijfp opdracht leergedrag ja nee opmerk heeft opmerkelijke moeite met het leren van losse gegevene levert sterk wisselende prestaties heeft opmerkelijke moeite met het structureren van taken kan zijn aandacht moeilijk op verschillende onderdelen van een taak richten vertoont opvallent emotioneel gedrag een probleemoplossende de leraar nederlands lees en schrijfproble strategie het schoolteam men manifesteren zich immers bij alle vakken de begeleiding en hulp mogen niet er is meer kans op succes voor leerlingen eenmalig zijn b v door verwijzing maar met lees en schrijfstoornissen als niet structureel en ondersteunend door een alleen een expert therapie geeft maar als schoolteam d w z een team dat de proble ook de school begeleiding en hulp biedt men van de leerlingen onder ogen ziet hier is niet alleen een taak weggelegd voor oplossingen zoekt accepteert juni 1991 nummer 5 20e jaargang i 1 de doelstellingen van het schoolteam zijn ten beschikken rond de organisatie ten eerste het vergroten van de lees en ook voor leerkrachten die er niet direct schrijfvaardigheid verder het verbeteren bij betrokken zijn van het leergedrag en tenslotte het wegne men van drempels die succes verhinderen dit laatste wil niet zeggen dat deze leerlin leraarsgedrag gen ramin mogelijk moeten lezen en concrete voorbeelden schrijven maar het verwerken van kennis en vaardigheden verloopt meestal via lezen algemeen kunnen we zeggen dat leraars en schrijven de drempel kan verlaagd wor met hun wijze van lesgeven en toetsen de den daar waar kennis verwerven en toetsen prestaties van leerlingen beïnvloeden waar centraal staan en niet het lezen en schrij door leerlingen wisselvallig kunnen gaan ven zelf presteren er zijn verschillen in de manieren waarop leerlingen informatie verwerken hierna volgen nog enkele suggesties bij de d w z de leerstof gemakkelijker onthouden oprichting van een schoolteam en oproepen als de uitleg niet aansluit heel het schoolteam moet volledig inge dan verliest de leerling gemakkelijk de aan licht worden over de problematiek b v dacht help dus om de leerstof op een via een middag waarop voorlichtingsbro bepaalde manier aan te bieden en te chures besproken worden beoordelen hieronder volgen enkele voor probeer niet de meest onwillige collega beelden uit henneman van berke 1989 eerst op je hand te krijgen maar begin met de welwillende neem

samen stap 1 structureren pen in de begeleiding en laat de resulta probeer steeds de leerstof te kaderen in ten aan collega s zien het grotere geheel een korte klas-sikale als collega s inzien dat enige hulp voor bespreking van de vorige leerstof bij het een leerling van belang is geef ze dan begin van de les helpt de leerling en geeft niet meteen de waslijst van adviezen hier ook informatie over de beheersing van de na bespreek de maatregelen die voor de vorige leerstof herhaal indien nodig leerling de hoogste nood lenigen blijf vriendelijk lastig stel de problemen 2 regels geven met betrekking tot steeds opnieuw ter discussie en heb een grammat-icale structuren lange adem dikwijls worden voorbeelden gegeven en vraag raad en hulp aan een deskundige moeten de leerlingen daaruit zelf de regels b v pms therapeut afleiden kinderen met lees en schrijfpro bedenk steeds dat begrip en ac-ceptatie blemen hebben daar moeite mee ze ver niet de enige voorwaarde is streef naar geten de voorbeelden en maken fouten een organisatiestructuur met collega tegen de regel omdat ze ach de regel niet de organisatie moet begaan zijn met b v onbewust eigen hebben gemaakt tijdstip en afname van signaliseringson niet alles moet met regels een overvloed derzoeken is even erg als geen tijdstip en wijze van bespreking van laat de regels in een apart schrift observatiegegevens opschrijven mogelijke maatregelen in klasverband probeer de regels te visualiseren leerlin wanneer specifieke hulp of maatrege gen met lees en schrijfmoeilijkheden len moeten ingaan hebben veel steun aan visuele voorstellin wie informatie geeft aan de ouders en gen wie de ouders steunt probeer zoveel mogelijk gebruiksregels te een draaiboek waarover alle leerkrach geven niet met veel woorden maar zo m 20e jaargang nummer 5 juni 1991 eenvoudig mogelijk hoe de schrijfwijze bepalen van b v ian werk eventueel met algoritmische voor ge klinkers schriften d i een controlelijst met ja neen antwoorden die altijd naar de 6 strategie voor woordjes jaartallen juiste oplossing voert namen help de leerlingen met het bedenken van a vragen stellen ezelsbruggetjes b v rijmpjes een verhaal geef minder kans aan deze leerlingen om een tekening impulsief te werk te gaan leer hen een aantal vragen stellen 7 zelfcorrectie stel vragen met betrekking tot de inhoud de leerlingen moeten strategieen aanleren waar gaat de stof over wat weet ik er al omwerkte corrigeren dat is een zeer spe van begrijp ik alles of moet ik nog iets cifieke mani-er van lezen niet globaal waar opzoeken of vragen nemen of naar betekenis maar precies kij stel vragen rond de uitvoering van een ken het is vooral moeilijk voor kinderen taak hoe kan ik die zaken het best ont met een radende leesstrategie geef nooit houden met een schema luidop uit te veel correctiewerk korte opdracht-en sti spreken een korte samenvatting muleren de volgende adviezen kunnen de maken leerlingen helpen laat leerlingen zelf aangeven hoe ze een lees je werk lui-dop stop wanneer een opdracht zullen uitvoeren zin is afgelopen controleer of er een punt en een hoofdletter staat 4 extra aandacht voor het lezen van lees een zin luidop en luister of je geen opdrachten woorden vergeten bent deze leerlingen maken veel futen bij het spreek de klanken van een woord uit ter lezen of inter-preteren van opdrachten geef wijl je met je pen de letter aanwijst die bij hun de volgende adviezen de klank hoort lees de opdracht altijd twee of meer ga na in welke woorden klanken zitten keer die je op verschillende manieren kunt herhaal de opdracht in eigen woorden weergeven ingeval van twijfel schrijf het geef aan

hoe er precies moet worden woord met beide letters en kies raad gewerkt pleeg het woordenboek dan pas beginnen verdeel meerlettergrepige woorden in klankgroepen controleer het woord 5 leerkaarten dat zijn kaarten met de kennis die nodig is a beoordeling en feedback en de opeenvolgende stappen die men de leerling weet zelf wel dat er problemen moet nemen voor het uitvoeren of oplossen zijn accentueer dat niet door er voortdu van de opdracht voordeel van de leerkaart rend op te wijzen vooral niet als de spelling is dat de leerling onafhankelijk wordt niets met de opdracht te maken heeft gemaakt van de leraar stilaan moeten de recordcel het resultaat van de opdracht leerlingen zonder kaart leren werken een en als die niets met spelling te maken paar voorbeelden van leerkaarten heeft laat dan verdere opmerkingen ach de wijze waarop men woordjes moet terwege ieren beoordeel als de spelling wel een onder hoe corrigeren vooral controlegedrag is deel is positief schrijf onder het werk moeilijk voor leerlingen met lees en voorbeelden schrijfproblemen waar moeten ze op let geef ook aan hoe een leerling fouten kan ten voorkomen een aandachtskaartje voor juni 1991 nummer 5 20e jaargang nfit het corrigeren van werk drempelverlagende geef korte opdrachten de meteen maatregelen besproken kunnen worden snelle feed back leg de nadruk op het proces en akwijis betekenen drempeiverlagende minder op het produkt maatregelen het creeren van een uitzonde fouten maken is geen schande leerlin ringspositie beslis er slechts over na oveer gen ervaren dikwijls van wel leren is niet leg met de leerling zelf de andere leerlin gelijk aan juist antwoorden is goed fout gen cdlegat de ouders enz de volgende antwoorden is afv jkend leer de leerlin voorbeelden zijn opnieuw ontleend aan gen hun inspanningen voor een taak te henneman van bedtel 1989 belonen en leg het accent op goede oplossingen blijven ze fouten maken 1 mondeling versus schriftelijk overhoren dan moet er gezocht worden hoe ze tot kennen en schrijven worden ervaren als stand komen en hoe ze voorkomen kun twee verschillende taken nen worden mondeling is soms beter om de leerling te laten zien wat hij kan bespreek of het 9 zelfkennis spreiden van de punten beter is deze leerlingen hebben soms weinig greep op hun leergedrag hun prestatie heeft wei 2 leesbeurten nig te maken met hun insparningen maar overleg met de leerling wat kan b v wil met gebrek aan capaciteiten of met toeval hij overgeslagen worden wil hij vooraf de hierdoor nemen ze minder initiatieven en opdracht krijgen voorbereiden helpt er worden ze faalarngstig het denken wordt wordt op die manier minder spanning daardoor destructief m b t leren opgebouwd met stotterende kinderen is vraag de leerling naar zijn verwachtingen echter het tegenovergestelde waar m b t een taak let op voor leesbeurten in het vreemde is de verwachting juist talenonderwijs uitspraak oefeningen ze wat is een inspanning zijn meestal weinig systematisch en kin bespreek niet alleen verwachtingen deren worden fel gehinderd door proble maar geef verantwoordelijkheid voor zijn men met lezen kies b v voor specifieke werk b v zelf tijd bepalen afspraken uitspraak oefeningen zoals dialogen op i v m vormgeving wat indien hij er zich band naspreken niet aan houdt 3 extra tijd nog een paar aanvullende tips opgaven lezen duurt langer schrijven verminder de tijdsdruk zoveel mogelijk gaat trager daardoor ontstaat angst om b v schrijf de huistaak op het bord en niet op tijd klaar te zijn geef tijd licht mondeling toe niet in alle haast geef zo nodig extra tijd thuis tijdens de

voor de bel gaat planning maak een juiste planning zet leerlingen met lees en schrijfproble iedereen moet klaar zijn men vooraan in de klas observeren wordt gemawcelijcer 4 opdrachten omschrijven viergelik niet voortdurend met klasge dic-taat geeft dikwijls onvolledigheden of noten maar waardeer vooruitgang fouten op papier onderschat het belang van de lay out niet kopiëren deze leerlingen kunnen het dicteren van 20e jaargang nummer 5 juni 1991 ieeefsiof niet bghou iefl disteef alleen als het strkt nodig is noten geef eventueel een kopie aan de leerling laat meeschrijven maar geef adviezen 1 rene stec is absent aan de kafllwle b v lidwoor-den weglaten in telegramstijl ke vlaamse hogeschool in antwer noteren pen met dank worn kritische kant laat werk nakijken met behulp van een tekeningen bij cat artscel lerarenboek eute 2 b v aysgrammat sme audimutitas a er is nog een slaras taalafwijking in 6 dian deze categorie m taalverlies het met laten meedoen of geen dictees treedt op nadat er al taalvstwervir g geven want via deze leerlingen is het gebeurd is en het gaat veelal een frustrerende ervaring gepaard met hersenletsels met deze spreek een dictee op band in op het groep zal men in het onderwijs niveau van de leerling en laat het via een meestal niet owrect geconfronteerd koptelefoon maken worden met veel inspanningen bereikt de leerling 4 toch goede resultaten maar wat is de dyspraxia waarde ervan meestal is er geen over 5 met de volgende stoornissen krijgen dracht we in het gewone onderwijs niet te maken ze worden veroorzaakt door 7 hulpmiddelen neurologische letsels dysartria en laat gebruik maken van woordenboeken dyspraxia en hulpkaarten 6 dysphonia en rhinophonia gebrudc eventueel een cassetterecorder 7 het ministerie van onderwijs geeft de om uitleg op te nemen zodat de leerling toelating om mondeling exam-en te die thuis opnieuw kan beluisteren doen met een schriftelijk verslag van stim-uleer het gebruik van een typemachi de leerkracht ne tekstverwerker geeft een betere lay out en betere correctiemogelijkheden vooral de tekstverwerker biedt vele moge lykheden voor correcties zoals het verbete ren van spelling het betekent een tijds winst ook voor de leerkracht maak gebruik van een cassettere-corder blindenbibliotheek luisteren en lezen ver mindert de energie voor het de-coderen a examens 7 is een tekstverwerker toegelaten zjn er faciliteiten voor dyslectische kinde ren bespreek de examens vooraf met de leer ling om angst onzekerheid en dus toene mende slechte prestaties te verminderen luc wijns berkhoevelaan 60 2570 duffel juni 1991 nummer 5 20e jaargang nit bibliografie tusse or dinger red handicaps bij het ieren muiderberg coutinho 1989 het school-vak fonds onderwijs voorlichting ik kan beter stotteren dan jij leiden zorn uitg ned-erlands 5 fraser j w h perkins stotter jij mis conferenties ander de bads noemer schien gids voor stotterende jonge het schoolvak nederlands in het voort ren rot-terdam ad donker 1988 gezet secundair onderwijs zijn bestemd voor eeraren ned-erlands opleiders en herxieman k j clemens signaleren onderzoekers en diagnostis-eren van leerlingen met ze vinden afwisselend plaats in lees en schrijfproblemen in het voort nederland en in vlaanderen gezet onderwijs utrecht hogeschool de vi-jfde conferentie zal worden midden nederland stichting opleiding gehouden op vri-jdag 27 september leraren interne publikatie 1991 in amsterdam hogeschool hora d dijmen henneman k a van beryl lees en het inschrijfgeld bedraagt 1350 fr schrijf-problemen in dinger red 1989 kasten voor finch nascholingscertificaat p 14 89 en

conferentiebundel inbegrepen belangstellenden voor de conferentie schoenaker th
e vpxsteegh vermey kunnen een deelnemersformulier stotterijofstotterik utrecht
bohn aanvragen bi scheltema holksma 1990 hsn conferenties vlaanderen p a stark-
weather w speech and language hugo de jonghe ten doom 6 1852 principles and
processes of behavior beigem tel 02 269 38 61 change englewood cliffs prentice
haal inc 1983 van der ley ernstige leesproblemen lise swets zeuinger 1986 van
riper c speech correction engle wood gills prentice haal inc van v1faes j reken en
wiskundeproblemen in dinger red 1989 p 90 126 vkrsteegh vermey e stotteren in
din ger red 1989 20e jaargang nummer 5 juni 1991